

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Л.А. Онуфрієва

кандидат психологічних наук, доцент,
професор кафедри загальної та практичної психології,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

О.М. Чайковська

кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри загальної та практичної психології,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Молодший шкільний вік особливо важливий для соціального розвитку дитини і формування її особистості. Із вступом в школу дитина стикається із багатьма вимогами із сторони педагогів, зміною способу життя, необхідністю адаптації до нових соціальних умов. В такій ситуації інколи діти або починають порушувати норми поведінки або замикаються в собі. Далеко не всі шестирічні діти психологічно готові до школи і як результат – у багатьох з них спостерігаються негативні емоційні і поведінкові прояви, викликані низьким рівнем адаптації до школи.

Успішна адаптація до шкільного життя є предметом дослідження багатьох науковців. Загальні аспекти проблеми адаптації розглядалися вітчизняними та зарубіжними психологами: Л. Виготським, С. Рубінштейном, О. Леонтєвим, В. Петровським, Г. Сельє, Ж. Піаже, Г. Хомич, І. Булах, О. Морозовим, А. Фурманом, Л. Божович, Е. Каганом, К. Бардіним, Н. Максимовою, О. Скрипченком та ін.

Адаптацією є універсальна форма взаємодії людини з оточуючим середовищем. Критерії, за якими визначають адаптованість дитини, умовно можна поділити на об'єктивні (адекватна поведінка та успішне навчання) та суб'єктивні (емоційний стан та внутрішній комфорт). Від того, як змістовно дитина адаптуватиметься до шкільного життя, нових вимог, навчиться долати

труднощі учіння (в середньому цей процес триває від 3 місяців до 1,5 року) залежатиме її емоційний комфорт, особистісний розвиток та успішність у оволодінні навчальною діяльністю.

Впродовж адаптаційного періоду дитина входить в інші відносини з оточуючим світом, ніж в дошкільному дитинстві. На даному етапі не лише оточуюче середовище діє на людину, але і вона сама змінює соціальну і психологічну ситуацію. Початкова фаза шкільного навчання дитини – це саме етап соціальної і психологічної адаптації дитини до нових умов [3].

Визначну роль мотивації готовності дитини до шкільного навчання підкреслює у своїх роботах Л. Божович. Автор виділяє дві групи мотивів навчання:

- широкі соціальні мотиви навчання, або мотиви пов'язані з потребами дитини у спілкуванні з іншими людьми, з бажанням учня зайняти певне місце в системі доступних йому суспільних відносин;

- мотиви, пов'язані безпосередньо з навчальною діяльністю, або пізнавальні інтереси дітей, потреба в інтелектуальній активності і в оволодінні новими вміннями, навичками і знаннями [2].

У дослідженнях науковців були виявлені три стадії адаптації дітей до школи.

Високий рівень адаптації характеризується тим фактом, що учень позитивно відноситься до школи. Навчальний матеріал простий в засвоєнні, глибоке і повне засвоєння програмного матеріалу. Дитина вирішує складні проблеми, уважно слухає інструкції, пояснення вчителя, виконує завдання без зовнішнього контролю. Першокласник навіть проявляє великий інтерес до самостійного вивчення. В класі має високий рейтинг.

Середній рівень адаптації. Першокласник позитивно відноситься до школи, її візит не викликає негативних емоцій; розуміє навчальний матеріал, якщо вчитель пояснює його чітко і детально; сфокусований і уважний у виконанні завдань, інструкцій дорослого, але з його контролем; дитина

концентрується на завданні лише тоді, коли займається цікавою справою. Виконує доручення, добросовісний, дружить з багатьма однокласниками.

Низький рівень адаптації. Учень першого класу негативно відноситься чи байдужий до школи. Переважає депресивний настрій. У дитини спостерігається порушення дисципліни, фрагментарне засвоєння матеріалу, самотійна робота важко дається, немає інтересу до вирішення самотійних завдань на уроці. Йому потрібна систематична підтримка і мотивація від вчителя і батьків. Дитина пасивна. У першокласника немає близьких друзів [1].

Для того, щоб адаптація першокласників до школи пройшла успішно, необхідно створювати певні умови. Організуючи навчально-виховну роботу, учитель повинен свідомо та цілеспрямовано сприяти адаптації першокласників до систематичного навчання у школі.

Отже, проблема адаптації першокласників до навчання на сьогодні є важливою. Від благополуччя адаптаційного періоду під час вступу до школи значною мірою залежить успішність подальшої соціальної діяльності дитини. Шкільна дезадаптація призводить до зниження навчальної мотивації, деформації міжособистісних відносин, розвитку невротичних станів, формування девіантних форм поведінки. Виходячи з цього, в сучасному світі все більше постає проблема дезадаптації, тому для її вирішення потрібно детально дослідити процес адаптації першокласників до навчання у школі.

Література:

1. Адаптація дітей у 1, 5, 10 класах. / Упоряд. Т. Червона. К. : Шкільний світ, 2008. 128 с.
2. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Санкт-Петербург : Питер, 2008. 398 с.
3. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: учебное пособие. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 713 с.